

HALLO? CONTACT!

Professionaliteit van leerkrachten en een communicatieve cultuur: dat zijn de belangrijkste kenmerken van een goede school, vindt de Canadese onderwijsgoeroe Michael Fullan. Hij is verbonden aan het Ontario Institute for Studies in Education of the University of Toronto. Fullan geldt als een van de invloedrijkste deskundigen op het terrein van onderwijsveranderingen. Informatie wordt alleen kennis door communicatie, vindt hij. Wat in communicatief opzicht van belang is voor het contact tussen schoolleiders, management en docenten, geldt eveneens voor het contact tussen leerlingen en docenten.

Positieve gedragsregels

Een glanzende schoolloopbaan is het ideaal, maar de werkelijkheid is soms anders. Voor een grote groep leerlingen is de school een noodzakelijk kwaad. Ze raken gedemotiveerd met als gevolg slechte prestaties, storend gedrag, spijbelen of schoolverlaten.

De oorzaken zijn niet altijd en alleen aan de school te wijten. Maar de school oefent wel grote invloed uit op het welslagen van de schoolloopbaan van leerlingen en is in allerlei opzichten een belangrijke leerplaats voor jongeren. Ze leren er de vaardigheden die ze later nodig hebben om te kunnen functioneren in de samenleving. Psycholoog Han Spanjaard en hoofd van PI Research in Amsterdam is zich ervan bewust dat de meeste jongeren hun schoolperiode gelukkig op positieve wijze doorlopen en dat de school hen voldoende kansen voor de toekomst biedt. Maar een aantal jongeren raakt helaas in de problemen en verlaat in het meest ongunstige geval de school vroegtijdig. Het 'competentiemodel' dat Spanjaard ontwikkelde toont aan, dat positieve gedragsregels de sociale ontwikkeling bevorderen en het onderwijs effectiever maken. Volgens Spanjaard draagt dat er niet alleen toe bij dat het contact tussen leerling en leraar hechter wordt, maar het leidt ook tot betere kansen op de arbeidsmarkt. Het leren en inzetten van praktische, cognitieve en sociale vaardigheden is gemakkelijker als je over veel veerkracht beschikt: intelligentie, charme en doorzettingsvermogen.

Het model dat bij PI Research is ontwikkeld, richt zich op het leren van deze vaardigheden en het ontdekken en leren gebruiken van je sterke kanten. Spanjaard: "Van een positief schoolklimaat is bijvoorbeeld sprake, wanneer het accent van schoolregels niet ligt op 'afkappen' of 'afleren', maar op aanleren van adequaat gedrag. Concreter geformuleerd: geen bijnamen gebruiken, maar elkaar gewoon bij de naam noemen. Niet negatief reageren op storende elementen in de klas, maar proberen de positieve energie naar voren te halen. Niet: "Robin, je zit er weer doorheen te praten, stop daar nu eens mee", maar: "Robin, als je nu even oplet weet je straks hoe je de opdracht moet uitvoeren." En wanneer aan het eind van de les materiaal moet worden opgeruimd, een extra leermoment toevoegen door vier leerlingen gezamenlijk die opdracht te geven. In dat geval moeten ze immers eerst met elkaar afspreken en onderhandelen wie wat gaat doen." Als je op school een dergelijke cultuur kunt ontwikkelen, zullen leerlingen minder lastig gedrag vertonen en zal het onderwijs effectiever worden, vindt Spanjaard.

Basisbehoeften

Een goede relatie tussen leerling en leraar veronderstelt dat er contact is, vindt Marco Bosch van KPC Groep. En daar zit 'm niet zelden het probleem. "Natuurlijk weten de meeste jongeren wel dat het van belang is om dat diploma te halen. Maar uitgaan in het weekend, de dansles, die nieuwe film die je niet mag missen... daar gaat een grote trekkracht van uit. Contact met leeftijdgenoten lijkt in deze ontwikkelingsfase nu

eenmaal belangrijker dan met de leerkrachten. Ze zijn koortsachtig op zoek naar wie ze zijn, waar hun mogelijkheden liggen. Voor die ontdekkingstocht hebben ze ruimte, vaak veel ruimte nodig. Meer ruimte misschien dan wij hen als opvoeders hen soms willen en kunnen geven." Zeker, het is niet altijd zo gemakkelijk om een goede middenweg te vinden tussen richting geven en ruimte laten. Het is de kunst om jongeren hun autonomie niet af te pakken, hen de kans te geven eigen keuzes en zelfs fouten te maken. Maar dat betekent, zegt Bosch, "dat je er als school, als leraar vertrouwen in moet hebben dat leerlingen in staat zijn om zelf en op eigen kracht hun toekomst vorm te geven. Anders gezegd: we zouden er veel meer vertrouwen in moeten durven hebben 'dat het uiteindelijk wel goed komt met die leerling'. Daarmee help je hen écht om hun basisbehoeften – autonomie, relatie en competentie, zoals Luc Stevens ze noemt – concreet vorm te geven."

Uitgaan van kansen en mogelijkheden

Over wat je als docent op klasniveau kunt doen om leerlingen die kansen te geven en hun toekomstperspectief in goede banen te leiden, is Bosch duidelijk: "Uitgangspunt is een gezond optimisme en een positieve kijk op de toekomst. Vervolgens: zorg ervoor dat je concreet blijft. Wanneer een leerling positieve steun nodig heeft, vlucht dan niet weg in vaagheden en abstracties. Hélp zo'n leerling daadwerkelijk met zijn huiswerk, houd een logboek bij en overleg met de coördinator leerlingenzorg over de aanpak en de vorderingen. Tijdens een leerlingbespreking kan dan aan de orde komen, hoe de begeleiding verloopt en wat beter kan. En tenslotte: accepteer dat je als leraar, als opvoeder beperkt bent en blijft, maar dat je vanuit die beperktheid je best doet om optimale mogelijkheden te realiseren. Praat jezelf geen schuldgevoel aan dat je niet alles kunt. Durf los te laten en probeer oude patronen te doorbreken door een andere aanpak. Daardoor kom je misschien op minder gebaande wegen terecht, maar je vindt er ongetwijfeld zeer inspiratieve richtingwijzers naar de toekomst."

Oogsten wat je zaait

Een goede verstandhouding tussen leerlingen en docenten is één van de belangrijkste succesfactoren voor het welslagen van een schoolloopbaan. Dat was vroeger zo, en dat is ook nu nog. Beiden zijn natuurlijk veranderd, maar toch zijn de gesprekken over leerlingen in de docentenkamer eigenlijk niet veel anders geworden, vindt rector Margriet Termeer van het Titus Brandsmacollege in Dordrecht; tien jaar geleden stond ze zelf nog voor de klas. "Over het algemeen merk ik dat leraren enorm tolerant ten opzichte van leerlingen staan. Ze pikken best veel en hebben soms een engelengeduld. Waar ik geneigd zou zijn om grenzen te stellen en te straffen, daar zijn docenten vaak nog geneigd 't nog een keer te proberen, nog eens te praten vanuit de overtuiging dat dat beter werkt dan sancties. En vaak hebben ze gelijk." En wat de leerlingen betreft: afgezien van de navels en piercings presenteren ze zich tegenwoordig veel gemakkelijker en laten ze nadrukkelijker zien wat ze kunnen. Margriet Termeer: "Ik vind dat niet verwonderlijk, want je oogst wat je zelf zaait. En wilden wij juist niet dat leerlingen zelfstandiger en vaardiger werden?"

Over de relatie leraar-leerling organiseerde KPC Groep in maart jl. een congres in de Jaarbeurs. De teksten van de plenaire inleidingen en onderzoeksgegevens zijn te downloaden van de website: www.kpcgroep.nl